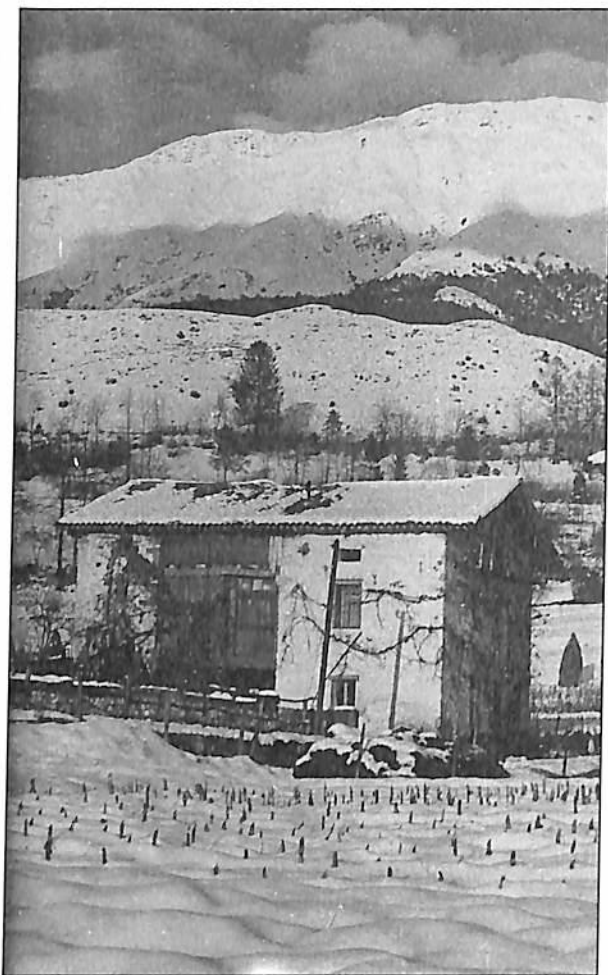

Pavel Šimac

**UMIRANJE
SELVE**

Za tisk priredil
Ivo Zorman

Rojstna hiša v Breginju št. 144, v ozadju Stol

Vsako življenje ima svoja obdobja. Moje, ki je hrumelo na začetku kot hudournik in se danes umirja v globokem tolmunu, pozna tri: mladostni nemir, čas iskanja in leta umiranja. Vsa doživetja, srečanja in spoznanja so ostala v mojih zapiskih, ki sem jih v dveh knjigah ponudil slovenskim bralcem.

Prva, NA DIVJIH REKAH BOLIVIJE, je polna nemira in iskanja, kot sem ga bil sam v tistih letih, ko sem iz domače utesnjenosti pobegnil v prostrani svet. Hodil sem še v šolo, v srednjo medicinsko, zato sem lahko v divjini, kjer sem srečeval vrače, a nobenega zdravnika, marsikateremu bolniku pomagal v težavah. Pri preprostih ljudeh v selvi še danes veljam za doktorja. V Riberalti sem si v skromnem domu ustvaril družino. Da smo preživeli, sem cele tedne z barko plul po divjih rekah in trgoval z vsem mogočim blagom. Bilo je nevarno, naporno življenje, a vendarle lepo na svoj način, saj sem bil mlad. Se je pa obdobje zadovoljstva končalo s tragično smrtjo moje prve žene, ki je ob nesreči žrtvovala lastno življenje, da ga je ohranila najini drugi hčeri Paulici.

Ostal sem sam s tremi otroki, a sem nekako splaval in si opomogel. Našel sem si boljše plačano delo pri podjetju Bolital, še vedno pa sem bil vezan na divjino, ker smo sekali v selvi dragocena mahagonijeva drevesa. Zorel sem, zato nisem več sprejemal vsega, kar se mi je ponujalo, razsojal sem in obsodil marsikaj, kar me včasih ni motilo. Začel sem razmišljati o smislu človekovega bivanja, o neskončnosti časa in prostora. V takem občutju je nastajala druga knjiga LOV ZA KOMETOVIM REPOM.

Sedaj končujem tretjo, zadnjo, in jo naslavljam UMIRANJE SELVE. Sprašujem se, če bo zadovoljila bralce vsaj v tolikšni meri, kot sta jih prvi dve. Mar nisem prehud dvomljivec, preveč malodušen, ker me motijo stvari, ki mnogim niso mar? Skrbi me prihodnost, ki je sam ne bom čakal, a bodo živeli v njej moji otroci in vnuki. Selva, prostrani gozdovi ob južnoameriških rekah,

ki velja za pljuča sveta, vendarle umira, čeprav nas nekateri slepe, da je neuničljiva.

Koliko sem sam pripomogel k njeni agoniji, ko sem nadziral sečno mogočnih mahagonijevih dreves? Bi bilo bolje prepustiti mesto takim, ki imajo manj pomislekov? Kaj zmore en sam v poplavi množice? In kje se začne občutek krivde?

S prijateljem Lebanom se večkrat pogovarjava o preteklosti in se rada ustavljava pri odločitvah, ki jih ni mogoče spremeniti.

Če bi imel spet dvajset let... če bi se mi še enkrat ponudila posebna priložnost...

A nikdar več ne bova imela dvajset let in nikoli se nama ne bodo vrnile zamujene možnosti. Vsak je izkoristil svoje, kakor je zmoget takrat, sedaj pa oba odhajava.

Svoj konec sem najmočneje zaslutil nekega večera, ko sem s sinom Royem ob sončnem zahodu sedel na bregu lagune in se zagledal v smaragdno zeleno površino vode. Sonce se je spuščalo za obzorje, a je v hipu, preden je potonilo v vodovje, čudovito obarvalo gladino. V tistem hipu se je pognala nad vodo jata divjih rac, se onstran reke dvignila in utonila v nebesnem žarenju. Gledala sva za njimi, dokler se niso izgubile v daljavi.

Šle so! Kolikokrat sem jih že opazoval, kako odhajajo. Nič novega ni na tem svetu. Presenetil pa me je sin Roy, ki se je potem, ko se je jata izgubila, otožno zastrmel vame.

“Veš, ata,” je dejal, “kar stisne me, ko vidim, kako si ostarel. Prej ali slej nas boš zapustil, a bi ti z veseljem odstopil desetletje ali dve lastnega življenja, da bi ostal z nami.”

Bil sem ganjen, a sem se uprl.

“To pa ne, dragi dečko! Vsak ima svoje življenje in sam odgovarja zanj, pred svojim potomstvom in pred večnostjo. Smrt je le konec nekega obdobja, ki se tako ali drugače nadaljuje v naslednjih rodovih. Po vsej verjetnosti boš tudi ti imel potomce in se boš čutil odgovornega za to, kar jim boš dal. Kakor koli si boš prizadeval, na koncu te čaka spoznanje, da mnogih stvari nisi prav razumel, da bi ravnal drugače, če bi ti ponudili še eno možnost. Žal pa še ene možnosti ni.”

Ne vem, koliko tega je razumel Roy, bil je še mlad, name je po tem pogovoru z vso težo časa leglo spoznanje, ki ga prinašajo leta... desetletja. Ko sva se vračala v taborišče, je pred nama zahreščalo in ob poti se je zrušil očaj iz družine mahagonijev. Drevo je bilo staro, že napol trhlo, na tleh tam okrog pa je bilo opaziti vrsto mladih poganjkov.

“Poglej!” sem rekel sinu. “S svojim koncem je napravil prostor mladim. Tak je tok življenja.”

V nočeh, ko ne morem spati, se sprašujem o Bogu, ki me v mladih letih ni tolako vznemirjal. Bo poslednja sodba ali je ne bo? Komu smo odgovorni za svoja dejanja? Je usoda zanamcev odvisna od našega ravnanja? Zanesljivo je le to, da odhajamo.

Tudi Jože Leban, najzvestejši prijatelj, je že ostarel. Njegova žena Berta se je zaprla vase in pravi, da od življenja ne pričakuje ničesar več. Živi od spominov, predvsem na čase, ko je srečala moža, Jožeta Lebana.

Avtorjeva starša Marija in Jožef pred popotresno hišo v Breginju

NA PRAGU VEČNOSTI

Kar sem zapustil Bolital, mi sreča ni bila naklonjena. Ko so propadle zlate sanje, sem motovilil ves omotičen in iskal ravnotežje. Ostal sem brez dela, prihranki za hude čase so pošli. Tudi živinoreja je šla po zlu. Čreda se je krčila kot snežne zaplate spomladi na prisojni strani Stola nad Breginjem.

“Bolj bi skrbel za živino, ne pa da raziskuješ reke,” mi je očital moj družabnik Leban. “Ko si pral jalov pesek, so nama boleznj, zveri in tatovi praznili koral.”

“Predvsem tatovi,” sem ga popravil.

“Koliko živali je še v estanciji?”

“Kakih sedemsto, glava več ali manj.”

Moralo bi jih biti vsaj dvesto več. Leban se je zamislil, a ni rekel nobene.

“Tako je pač v kapitalizmu,” sem se skušal opravičiti. “Danes še imaš, jutri si ob vse.”

“Ne tvezi neumnosti!” me je zavrnil Leban. “Ti si bil odgovoren za živino.”

“... kakor ti za kino,” sem mu vrnil. “Praviš, da ti ne prinaša več dobička.”

“Pokopala me je televizija.”

“Se pravi sistem? Ponudba in povpraševanje?”

“Ne boš me, lisjak!” me je zavrnil Leban. “Tatovom ni omogočil kraje sistem. Živino je treba prodati, za vsako ceno.”

“Čas ni primeren,” sem ugovarjal. “Kilo mesa, ki je bila včasih dva dolarja, dobiš danes za sedemdeset centavov.”

“Z Lopezom ne moreva čakati,” ni popustil Leban. “Zadolžila sva se, da sva lahko ustanovila podjetje Metal. Če ne plačava, naju bodo požrle obresti.”

“Pa delnice?”

“Kar obriši se zanje! Tvoja banka je propadla, lastniki so se umaknili in se skrili pod drugo firmo.”

S prijateljem sva zašla v težave, pa naj jih je bil kriv kdor koli. Tisto noč sem slabo spal, tuhtal sem, iskal sem rešitve in se nazadnje odločil, da se vrnem v selvo po hlodovino, tokrat na svoj račun. Žena se je upirala, ko pa je sprevidela, da ni druge možnosti, se je vdala.

S skupino delavcev sem šel po dolgem času spet v gozd in se lotil sečnje visoko ob reki Beni. Bili smo sredi septembra, še vedno v suhi dobi in hudi vročini. Dokler nismo prišli do zaključnega opravila, do valjanja hlodov, nam je šlo delo dobro od rok, ogromna debela s premerom meter in pol so se nam pa upirala. Tlaka je bila vedno hujša, spominjala me je na čase, ko smo v Aversu s težkimi kamni polnili apnenico. Takrat sem bil star šestindvajset let, sedaj sta se številki zamenjali, imel sem jih dvainšestdeset.

Oddahnil sem si, ko smo imeli večino hlodov na obali. Še nekaj dni, sem si rekel, potem jih povežemo v splav in odrinemo v Riberalto.

Opoldne smo se jezili na kuharja, ker nam je prismodil rižoto, po kosilu smo se pa spet lotili dela. Vročina je bila neznosna, omotični smo švedrali med debli in vedno šibkeje horukali. Ogromen hlod smo imeli nekje na sredi poti, ko me je zgrabilo. Zravnal sem se in odvrigel vzvod, ko me je presunila dotlej neznan bolečina v prsih. Roke so se mi tresle, hladen znoj me je oblij po telesu in obšla me je slabost, da sem se zgrudil. Bal sem se, da me bo zmečkalo, tako silovita je bila bolečina. Napelo me je, da sem moral bruhati; ko sem si toliko opomogel, da sem mukoma sedel, sem se šele zavedel delavcev, ki so preplašeni stali okoli mene.

“Kaj se je zgodilo, don Pablo?” me je z drhtečim glasom spraševal Pancho Matías.

“Bojim se, da sem doživel infarkt,” sem zastokal.

Tudi v selvi vedo, da je to nekaj resnega. Spogledali so se, me previdno dvignili in me odnesli na barko, kjer so me položili na platneni ležalnik.

Pancho mi je pomagal, da sem si izmeril krvni pritisk, ki je bil kar običajen, le utrip je bil pospešen.

“Daj mi vrček vode,” sem zaprosil, “potem se vrnite na delo! Name ne računajte več!”

“Ne moremo vas pustiti samega, saj ste tako blede in slabotni, da vas je strah pogledati,” je ugovarjal Pancho. “Vsaj jaz bi ostal pri vas.”

“Le pojdite, vsi!” sem bil neizprosno. “Edino, kar potrebujem, je mir.”

Ko sem z njegovo pomočjo legel v posteljo, me je spet napadla bolečina. Imel sem občutek, da sem privezan in da so mi spustili na prsi tonno težek kamen. Pancho mi je pomagal zlesti nazaj v ležalnik, da mi je nekoliko odleglo.

Delavci so po daljšem omahovanju izginili po valjalni stezi, jaz sem pa skušal urediti svoje misli.

Človekov konec je vedno neznanka, svoje minevanje doume šele, ko je prepozno. Vsakogar doleti nepripravljenega, tudi mene je. Nedvomno sem doživel srčni infarkt, pa sem se spraševal, katera od koronark se je zamašila in kolikšen del srčnega mišičja bo šel po zlu. Bo kakor ob potresu, ko sledi prvemu udaru še nekaj drugih? Naj se vdam v usodo ali naj krenem v daljno Riberalto?

Infarkt sredi selve in tri dni plovbe do prvega zdravnika, ki utegne biti ob taki bolezni povsem nebogljen? Še kisika nima, pa tudi če bi ga imel... Po skromnem znanju iz kardiologije bi moral vsaj prva dva dneva ostati v postelji, a me je nekaj gnalo k ženi.

Grem, sem si rekel. Če preživim, se zjutraj odpravim na pot.

Noč se je vlekla, bolečina ni popustila. Če jo primerjam s potresom, sem si rekel v obešenjaškem humorju, je nekje pri šesti stopnji Richterjeve lestvice.

Stari don Pancho je ponoči nekajkrat vstal, da se je prepričal, če sem še živ. Proti jutru je bolečina popustila, da sem celo zadremal, s hrbtom naslonjen na steno kajute. Predramili so me delavci, ki so štorljali po krovu. Z naporom sem dvignil moskitor in se zastrmel po reki navzdol, kjer so že ribarili galebi. Nebo na vzhodu je žarelo, jutranja sapa je napolnila kajuto in mi hladila obraz.

Najprej sem sam pri sebi opravil zdravniški pregled. Utrip je bil še vedno pospešen in neenakomeren, krvni tlak se je nekoliko znižal, temperatura je bila normalna, bolečina v znosnih mejah, obraz blede. Le srce se je ob najmanjšem naporu burno odzvalo z utripom.

Ob sedmih so možje zajtrkovali. Tudi sam sem se napil čaja. Naročil sem Panchu, naj mi napolni tank z gorivom, zavre vrč čaja, poišče v zaboju piškote in prepečeneč in vse skupaj postavi h krmilu.

“Grem,” sem rekel, “vi pa nadaljujte z delom! Ko boste z valjanjem pri kraju, s hlodi kar na pot! V Riberalti me poiščite, če bom še živ, če ne, se oglasite pri moji ženi in poravnajte račune! Jasno?”

“Kaj ste znoreli?” se je uprl. “Saj niste zmožni krmariti. Reka je polna sipin.”

“Nič pregovarjanja!” sem rekel. “Grem.”

Sklonil je glavo in nekaj godrnjal, da se bo slabo končalo, da pa on ne bo kriv. Potem je postoril, kar sem mu ukazal, vžgal motor, skočil na breg, odvezal barko in jo porinil v tok.

Skobacal sem se na visoki krmarski stol, uravnal barko, ki je pospeševala hitrost, in jo usmeril proti sedemsto kilometrov oddaljeni Riberalti, kjer sem imel dom, kjer sem pričakoval rešitve.

Najbolj sem se bal prvih petnajst ur plovbe, ker sem bil sredi prave puščave. Dvesto kilometrov rečnih bregov brez naselij, daleč naokrog nobenih ljudi. V nesreči bi ostal sam.

Toda če bi me bilo strah vsakega tveganja, bi ostal v domačem Breginjju, ne bi obredel pol sveta, ne bi sam plul po rekah.

Dolgo, enolično potovanje rado zaziblje človeka v sen. Meni bolečina tega ni dopuščala. V desetih urah sem preplul več kot stodvajset kilometrov, bližal sem se naselju kakih petih hišic, pokritih s palmovimi listi. Malo pred sedmo se je sonce že dotaknilo reke, da je zažarela, kot bi se pred menoj pretakal petrolej.

Takrat sem nasedel na sipino. Bleščava mi je vzela vid, pa sem jo prezrl. Izključil sem motor in z veslom ugotovil, da imam pod seboj le za dobrega pol metra kalne vode. Z vzvratno vožnjo barke nisem mogel rešiti peščenega objema, da bi stopil v vodo in ji pomagal, nisem imel moči, pa sem se predal upanju, da bo usoda že koga pripeljala mimo. Popil sem dosti čaja, pojedel nekaj slanin keksov in se zrušil v ležalnik.

Stemnilo se je, nebroj zvezd je zamigotalo na nebu. Ob njih sem se zamislil v skrivnosti stvarstva, ki jih človek nikoli ne bo razvozljajal.

Kje so meje vesolja? Kam drvijo zvezde, ozvezdja in galaksije? Toliko časa je že minilo od Velikega poka, da se je za njim izgubila zadnja sled. Kaj je čas? Je energija ali snov? Kam izginja? Se kje skladišči? Človek ga dojema le kot staranje. Toda zakaj so v biblijskih časih dosegli ljudje tudi sedemsto let? Je naše življenje krajše zaradi degeneracije ali pa so naša leta daljša?

Do polnoči sem modroval in si predstavljal veselje kot velikansko kroglo med razprtimi stvarnikovimi rokami. Zaluča jo iz ene dlani v drugo, to naj bi bil Veliki pok. S strašnim pospeškom drvi krogla skozi prostor in čas, minevajo milijoni let. Ko vsa ta ozvezdja in meglice dosežejo nasprotno dlan, se zgodi nov Veliki pok in vse teče v obratni smeri. Spoznanje je bilo porazno. Bog se poigrava s svojim stvarstvom in nas po mili volji premetava iz roke v roko.

S takimi mislimi sem usnul, prebudile so me ptice, ki so najbolj zgodne. Barka je še vedno tičala na sipini. Stopil sem na bok v trenutku, ko je velik aligator pomolil glavo iz vode.

"Name čakaš?" sem zagodel. "Je zastoj, ne morem v vodo."

S premišljenimi gibi sem pripravil petrolejski gorilnik, da sem si pogrel za zajtrk vrč bele kave, potem sem se sklonil čez rob barke, da sem si za silo umil obraz. Malo je manjkalo, pa bi omahnil v vodo in tako izpolnil aligatorjevo pričakovanje. Obdržal sem se, a mi je napor sprožil v prsih bolečino, podobno tisti iz prejšnjega dne. Šele čez pol ure mi je toliko odleglo, da sem se privlekel do ležalnika.

Kakšen pomen ima to vztrajanje, sem se spraševal. Ne bom videl Riberalte in ne zdravnika. Bi ne bilo preprosteje, če bi legel in počakal na svoj konec?

Malodušje me je minilo, ko se je barka nenadoma premaknila. Reka je narasla, ne da bi to opazil. Pognal sem motor in se z olajšanjem povzpел na krmarjev sedež.

Okoli dveh popoldne so me z vztrajnim mahanjem iz vasice Santa Anita klicali k obali.

"Kaj je novega?" sem vprašal, ko sem se približal bregu.

"Hudo bolnico imamo," so kričali drug čez drugega. "Bi jo pregledali, bi jo pozdravili?"

"Jo lahko pripeljete sem?"

"Ne moremo," so odgovarjali. "Ne prenese, da bi se je kdo dotaknil."

"Potem boste morali mene odnesti k njej," sem rekel.

Debelo so gledali, a ni šlo drugače.

Bolnico sem našel na pogradu, kjer je presunljivo stokala.

"Don Paulito!" je zahlipala, ko me je uzrla. "Sam Bog vas je poslal. Lepo vas prosim, pomagajte mi!"

Najprej sem ji prigovarjal, da bi jo pomiril, potlej sem jo vprašal po počutju. Ni mi bilo treba dolgo ugibati, vsi znaki so kazali na vnetje slepiča. Ker se ji je primerilo to prvič, sem upal, da se bo izlizala z dobršno dozo zdravil, ki sem jih imel na voljo. Priporočil sem ji tudi počitek in mrzle obkladke. V zahvalo mi je vsiljevala pisano parabo, a sem jo odklonil. Le kdo naj bi jo hranil v mojem stanju, kdo naj bi pazil nanjo?

Tretjega dne sem v poznih popoldanskih urah pristal v domači luki v Riberalti. Prijatelj, ki se je po naključju mudil na obali, mi je privezal barko, takrat pa je že pritekla Paulica in mi planila v objem, da me je skoraj podrla. Povedal sem ji, da sem bolan.

"Kaj ti je, očka?" je osupnila.

"Nič hudega," sem jo pomiril. "Saj vidiš, da sem priplul sam. Poklič Rosito, ti pa ostani doma za varuha, dokler se ne vrneva!"

Žena je kmalu prišla. Bila je prav obilna, saj ji je tekel zadnji mesec nosečnosti, a je vendarle hitela s prvorojencem Paulom-Christianom v naročju. Molče me je objela, nič ni spraševala, sam sem ji moral povedati, kako je z menoj.

"Počakaj, nič se ne premakni!" je naročala. "Grem po taksi."

"Nikamor," sem ugovarjal. "Zaklenil bom kajuto, potem bova počasi, zelo počasi odšla domov."

Toliko me je že poznala, da ni vztrajala. Paul-Christian se me je oklenil in se ni dal odtrgati iz mojega objema. Stopili smo po klancu, a se mi je že po nekaj korakih oglasilo srce. Da ne bi zbujali pozornosti, smo malo posedeli, potem pa prav po polževo nadaljevali pot.

Zdravnik, ki se je oglasil pri doma, ni upal zanesljivo reči, je bil infarkt ali ne. Najbolj ga je motilo, kako sem sam priplul tako daleč.

iz pasti raco, ki je slabotno krehala. Nekaj časa je krožila kot pijana, Einar se je sklonil, da bi ji pomagal, a ga je napadel še vedno podivjani racman. Ni odnehal, dokler ni izpustil njegove družice iz rok.

Anakonda ni bila omembe vredna, bila je še mladič, dolg morda štiri metre, tehtal pa je komaj dvajset kil. Vendar je bila zverina le desetkrat težja in vsaj petkrat daljša od pogumnega Romea.

Zla sreča je prav takrat prinesla mimo sčene iz vasi El Carmen, zanikrnega, zmršenega potepuha. Komaj ga je racman zagledal, že ga je napadel. Pes se je nekaj časa branil, nazadnje pa je stisnil rep med noge in se umaknil nazaj, od koder je prišel.

Doživetje nas je tako razvnelo, da smo pozabili na delo in ga nazadnje odložili na naslednji dan.

Ko smo odhajali, sem še enkrat zabičal čuvaju, da racmana ne sme ubiti ali prodati, naj junaku vselej natrosi rumenega zrnja, kar naj bo zanj odlikovanje. Vsi so se strinjali s tem.

Od tega je minilo nekaj let. Kolikor vem, beli junak še vedno živi, le njegova družica, ki je nekajkrat izvalila številni zarod, je podlegla bolezni.

Spomin iz mladosti, z leve proti desni: Jožko (padel na Poreznu leta 1945 kot partizan), Marta, Pavel /avtor/ in Rudi

Nekje na sredi poti med rekama Madidi in Beni sem gozdaril s skupino sekačev in s tremi ogromnimi timber jacki. Področje je bilo oddaljeno od rek kakih stopetdeset kilometrov, edine poti za vrnitev pa so bile zamočvirjene. V tropskih nalivih se zemlja zmehča celo na ozkih pasovih višinskega sveta, da komaj obdrži človeka, da ne omenjam težkih strojev.

O višinskem svetu govorim s prizanesljivostjo, saj se nikjer ne dvigne več kot pol metra nad nižinskega.

Zemlja in zrak sta nasičena z vlago, nalivi pa ne prestanejo tri ali celo štiri mesece. Bujna selva se spremeni v neprodirno goščavo, zapuste jo vse kopenske živali, zatečejo se na višinski svet, ki je komaj višji od gladine v rekah. Vrnejo se šele, ko vode odtečejo in se zemlja za silo osuši. Selva je vsaj štiri mesece v letu prazna in pusta, neprehodna. Večkrat me je navdajal občutek, da se prerivam skozi Dantejev pekel.

Morebiti se je misel o zelenem amazonskem peklu porodila kakemu lovcu, ki je v deževni dobi zašel v močvirnate selve. Je pa ta zeleni pekel v resnici najbolj živ, odene se v pisano obleko z vsemi barvnimi odtenki. Tedaj je tudi čas orhidej.

V te nepristopne kraje smo zašli prvič v življenju. Prignala nas je stiska, boj za preživetje. Čeprav sem vedel, v kakšne predele se podajamo, nisem imel izbire. Podjetniki, ki so nas plačevali, so nas silili vedno globje v selvo, v lov za zadnjimi rastišči mahagonija. Zanje ni bilo nepremagljivih ovir, ne razdalj, ne močvirij, ki smo jih premagali gozdarji, če smo bili dobro opremljeni in primerno plačani. Nikogar ni vznemirjalo uničevanje pragozda, ki velja za pljuča naše Zemlje.

Sam sem se mučil s predsodki, čeprav morda po krivem. Edini v skupini sem bil spodobno plačan za svoje delo, drugi so zaslužili komaj za preživetje.

“Zaradi maše sem tu.”

Ko je duhovnik izgovoril svoj “Ite missa est”, mu verniki, ki so komaj pričakali konec obreda, niso utegnili odgovoriti z obveznim “Deo Gratias”, drli so skozi vrata, kot bi jim gorelo za petami.

Diego me je povabil v župnišče in mi postregel s kozarcem hladnega piva, ki se mi je kar prileglo.

“Sem slišal, da ste si ustvarili nov dom,” je rekel.

“Gotovo se spominjate moje žene,” sem mu ponagajal. “Prišla sva v Rurrenabaque, da bi naju cerkveno poročili, pa ste se naju rešili z nerazumljivim izgovorom.”

“Morate me razumeti, Pablo. Tujec sem v Boliviji kot vi. Če bi vaju takrat poročil, bi me izgnali.”

“Ne bi vas,” sem ugovarjal. “Zakon je na vaši strani, le da ga niste poznali. Sedaj mi je vseeno, takrat me je bolelo.”

“Morate mi oprostiti, Pablo, resnično mi je žal. Bal sem se, da bi me oblast pognala čez mejo, če bi izvedela za poroko.”

“Dragi moj Diego, pod rimskimi vladarji, ki so preganjali kristjane, so apostoli celo v smrtni nevarnosti delili zakramente.”

“Nikar me ne mučite, lepo vas prosim!”

Očitno sem ga prizadel. Bilo mi je žal, pa sem mu stisnil roko.

“Pozabljeno,” sem rekel.

Vidno mu je odleglo.

“Imata kaj naraščaja?” ga je zanimalo.

“Fantka in dve punčki.”

“Živite v grehu?”

“Ne vem, če se temu lahko reče greh. Ker se nisva mogla poročiti v cerkvi, sva se pred oblastjo.”

Spet je zardel, pa sem se ugriznil v jezik.

“Se bomo že še srečali kje na reki,” sem dodal spravljlivo, “pa vas bom spet zaprosil za zakrament svetega zakona.”

Pogovarjala sva se še dolgo v noč. Zaupal mi je, da vzdržuje več sirot revnih staršev in da jih poučuje v svoji šoli. Ves je žarel, ko mi je razkrival svoje načrte.

Razšla sva se šele okoli polnoči, zjutraj pa smo odrinili zarana. Po treh urah smo blatni, utrujeni in naveličani dosegli obalo reke Beni. Eno mojih najtežjih potovanj iz selve je šlo h koncu.

V taborišču je vladala tišina, motil jo je samo jok otroka naše kuharice. Vrnil sem se iz notranjosti selve, kamor sem moral k sekačem. Najprej sem se odžejal, hrane še pogledal nisem, čeprav sem že nekaj dni na pohodu živel le ob suhem mesu.

Z mojimi prebavili nekaj ni prav, sem pomislil, ko sem stopil k detetu v jamaki. Otročiček je imel desno stegno sumljivo zamotano v krpo in očitno je imel vročino.

“Kaj mu je?” sem povprašal mlado ženo, ki je sedela na tnalu ob jamaki in topo strmela predse.

“Noga ga boli, a bo kmalu bolje,” je odgovorila.

“Odvežite mu jo!” sem ukazal.

Le nerada je ubogala. Brž ko je snela obvezo, se je pokazal sloj neke čudne zmesi iz juke, pajčevine in prsti. Odstranil sem domačo mažo in odkril večjo površino stegna z živordečim vnetjem.

“Od kdaj ima to?”

“Od včeraj,” je povedala ženska. “Vnetje je bilo najprej neznatno, a je naglo raslo, kakor vročina. Najbrž ga je pičila kaka žuželka.”

“Ne, ni bila žuželka!”

Šen, sem pomislil.

Stopil sem v svoj šotor in še preden sem sedel k zaboju z zdravili, sem vedel, katero moram poiskati. Malemu bolniku sem očistil stegno, mu vbrizgal zadostno količino penicilina in mu premazal vneto kožo z blago raztopino.

“Nič drugega mu ne dajajte!” sem zabičal ženski. “Nocoj bo še trpel in jokal, jutri bo že bolje.”

Ni se mi zahvalila, ker mi očitno ni verjela.

Odkril sem tudi vir okužbe, povsem presahli potoček z nekaj umazanimi mlakužami, zato sem posvaril kuharico, naj vodo vselej prekuha.

NEVSAKDANJA SREČANJA V DIVJINI

Dokler je bilo dovolj vode za mojo Dorio, sem plul po rečici, ki je že usihala. V sotočju z manjšim potokom, ki mu pravijo Črna voda, sem privezal barko k bregu in se zjutraj odpravil po gozdu do naših splavarjev. Pri vsaki skupini sem se pomudil le toliko, da sem preveril, kako napreduje delo, da sem jim dal navodila, jih pohvalil ali pa grajal, kar so si pač zaslužili. Zadnje sem našel zbrane okoli ognja, čeprav ni deževalo in je bila ura že deset.

“Vode je zmanjkalo pod hlodi, pa so nasedli,” mi je pojasnil delovodja. “Čakamo na močnejši naliv.”

Ogledal sem si gomilo lesa in se prepričal, da niso pasli lenobe. V dolžini štirih ali petih rečnih zavojev je bila struga zatlačena z debli, s pravimi orjaki.

Pri zadnji skupini sem prespal in se šele drugi dan vrnil na Dorio, ki pa je medtem tudi že nasedla. Bil sem sam, zato je bil ves trud, da bi jo potegnil v globljo vodo, jalov. Vžgal sem motor, ga preklopil v zadenjsko vožnjo in stopil na breg, da bi mu pomagal z vzvodom. Ker sem se bal, da mi bo barka ušla, ko se bo rešila blata, sem vrv le zrahljal, a sem jo obdržal v roki. Šlo je hitreje, kot sem pričakoval. Doria je zares kar planila, toliko da se mi ni iztrgala.

Na krovu sem čakal na dež in se dolgočasil nekaj dni. Spodnji del reke je bil pust in prazen. Dovolj je bilo le jerebic, oglašale so se z vseh strani, včasih so me obiskale opice, srn, tapirjev in pekarij pa nisem videl. Kdaj pa kdaj sem si pripravil kaj za pod zob, vzdrževal sem radijsko zvezo z Riberalto in z dvema prstoma razbijal po pisalnem stroju. Kar nekaj mojih zapiskov je nastalo ob podobnem času in v podobnem okolju.

Nekega dne je po reki vendar priplaval zajeten tapir. Da me ne bi opazil, sem povsem obmiroval in ga kradoma opazoval, kako je ob barki stopil na obalo. Ko sva se srečala z očmi, se je zmedel, ker pa nisem niti trenil, je umaknil pogled. Pričakoval sem, da bo

odhlačal v selvo, pa je pomulil le nekaj listov z bližnjega grma in se spet potopil v vodo, da se je rešil obadov, ki so se nabrali okoli njegga.

Izkoristil sem priložnost in stopil v kajuto po karabinko. Ko je tapir izplaval, se je dvignil iz vode prav pred cev mojega orožja. Pomeril sem mu v uho, samo pritisniti mi je bilo še treba, pa bi postal moj plen, a me je v zadnjem trenutku tako prijazno pogledal, da nisem mogel ubijati, čeprav mi je sveže meso že pošlo.

“Spravi se mi spred oči, tapirček!” sem rekel. “In ne bodi tako zaupljiv do dvonožcev! Imel si srečo, ker si naletel na mehkužca...”

S pridigo nisem prišel do kraja, ko jo je tapir že odkuril. Ne prenese človeškega glasu.

V divjini je taka rahločutnost lahko usodna. Vsi smo lovci, živali in ljudje, drugače ne bi preživeli. Najmanjše, ki se hranijo z žuželkami, so dostikrat plen večjih. Tudi sam navadno nisem pomišljal, če sem se moral oskrbeti z mesom. Tapir pa me je zmedel, ker je prišel kot nepričakovan, a dobrodošel gost v samoto in ker me je pogledal kot prijatelj.

A ni edini v tistih dneh zmotil moje osamljenosti. Prikazali so se pravi gostje, pričakovani še manj kot tapir.

V popoldanskih urah sem postal pozoren na glas, neobičajen za okolje. Prisluhnil sem in ujel iz daljave brnenje malega krmnega motorčka, ki mu pravimo tu peke-peke.

Aha, sem si rekel, prihajajo ljudje.

A je minila še debela ura, preden se je iz rečnega zavoja prikazala barčica. V njej je ob dveh moških srednjih let sedela mlada ženska, ob krmilu pa moj znanec don Antonin iz vasi El Carmen. Trije potniki so mi bili tuji. Ko so me opazili, so se spogledali in eden od moških, visok bradač, mi je zaklical:

“Dober dan! Se pride tod v Ljubljano?”

Sapo mi je vzelo. Da srečam sredi bolivijske selve človeka, ki me pozdravi po naše, povrh pa sprašuje še za Ljubljano? Nekaj trenutkov sem jih gledal z odprtimi usti, ko sem si opomogel od presenečenja, pa sem jim vrnil pozdrav.

“Dober dan tudi vam!” sem rekel. “Kar naravnost po Ljubljani, kmalu boste v Mostah.”

Bolj me je motilo, da sem našel svoje moštvo pijano. Med mojo odsotnostjo so odkrili zadnjo steklenico alkohola, ki sem jo hranil v zaboju z zdravili, in ga polokali. Pogovora ne bi načenjal, prihranil bi ga do jutra, ko se streznijo, a me je eden nadlegoval in sitnaril, če mu lahko dam še stekleničko, ker da on in...

“Spat!” sem zarjovel. “Pogovarjali se bomo jutri.”

Zjutraj sem se zaman dvignil ob zori, možje so še kar vlekli dreto. Spali so povsod, kjer jih je zmagalo, le dvema ali trem je uspelo priti do ležišča. Bil sem besen, da bi jih najraje obrcal, a sem se vdal v usodo in čakal. Dvignili so se šele pred opoldnevom in drug za drugim s sklonjenimi glavami odtavali do vode. Zaman sem spraševal za zlikovcem, ki je odkril alkohol, ker so složno molčali.

“Zastonj poizvedujete,” je rekel najpogumnejši. “Če bomo kaznovani, naj bomo vsi!”

“Veš, da je pijančevanje v taborišču prepovedano?”

“Vsi vemo,” mi je odgovoril. “Pa tudi vi veste, kako je, če je človek toliko časa v selvi, daleč od družine in prijateljev. Preprosto ne zdrži več.”

Moral sem mu priznati, da je imel po svoje prav, pa sta me minili jeza in maščevalnost.

“Popili ste mi alkohol za zdravljenje,” sem mu moral povedati. “Kaj, če se kdo poškoduje, pa mu ne bom mogel razkužiti rane?”

“Zdravi bomo kot ribe, ne bo vam treba alkohola. Zagotavljam vam...”

“Nič ne zagotavljam!” sem mu segel v besedo. “Ne kliči nesreče!”

Voda je upadala, zato smo naslednje jutro že zarana odrinili s splavi. In smo imeli nesrečo že tretjega dne. Hlodi so udarili ob potopljeno drevo in enemu od delavcev zmečkali roko. Poškodba je bila huda, morali smo ga na hitro spraviti v bolnišnico. Ko smo se s splavi privlekli do Riberalte, je bil že zunaj. Izgubil je prst in še drugega pol.

Mnogi mislijo, da divjajo najhujši viharji le v neskončnih ravninah in na južnih morjih. A se motijo. Ne vem, kaj sproži silovito kroženje zračnih plasti, ki s strahovito naglico potujejo v obliki živih lijakov in podirajo vse, kar se jim stavi na pot, vem pa, da se nikoli ne rojevajo nad ozemljem, poraslim z gozdom, pač pa na prostranih pampah, v vročih dneh, ko se zemlja razgreje pod neizprosni soncem, da zrak migota kot ob velikih požarih. Morda pripomore k temu tudi požiganje pamp v tem času. Iz izkušnje vem, da uničevalno divjanje tudi pri nas v amazonski kotlini ni tako redko.

V eni prejšnjih knjig sem že pisal o tornadu ali bolje o posledicah, ki smo si jih ogledovali, ko smo raziskovali gornji tok reke Madidi. Takrat nisem bil priča grozljivemu divjanju vetra v selvi, šlo je mimo že pred nami, mi pa zato ni bilo prihranjeno kasneje.

Tisto popoldne smo se ob zadnji dnevni svetlobi na timber jackih pricijazili ob presahlem potoku s čudnim imenom Hundumu. Kuharica je skušala z večerjo prehiteti napad komarjev, moški smo pa čistili okolico, da bi si postavili taborišče. Ko smo se za silo uredili in posedli okoli ognja, smo šele opazili, da komaj sto metrov nad nami gnezdijo številni batosi.

To so ptice, podobne štokljam, le da so večje. Po moje je batos največja ptica na svetu, ki je zmožna letenja. Noj je seveda težji, po velikosti pa ga batos presega. Mnogi so višji od odraslega človeka, če taka ptica iztegne vrat, kar počne pogosto, pa preseže najvišjega moškega.

Na ogromnem drevesu solimana, čigar veje so težke tudi toni, je bilo najmanj dvajset gnezd. Ker je bil čas suše, ko solimana menja listje, so bile ptice dobro vidne, kot da gnezdijo na suhih vejah.

Mladiči, ki so bili večji od oskubenih kokoši, so vso noč zateglo klicali starše in zahtevali hrano. Ker nismo bili vajeni takih nočnih

Navdalo me je olajšanje, saj je bilo slišati, da se je tornado dokončno izgubil v daljavi.

Vsi smo si oddahnili. Odpravili smo se do sledi, ki jo je uničujoči vihar puščal za seboj, in našli pravo razdejanje. V širini kakih petdeset metrov je bila selva uničena, kot da je vse, kar je raslo, odnesel hud plaz. Vse drevje, odrasla debla in mlajša podrast, je bilo podrti in polomljeno, tudi tam, kjer smo si najprej postavili taborišče.

S traktoristom sva si šla ogledat še naše pernate sosede. Od ogromnega drevesa sta ostali nedotaknjeni le dve spodnji veji. Ena je bila prazna, na drugi je samevalo dvoje gnezd, iz njih pa je bilo slišati slabotno krehanje. V tolmunu pod drevesom je ležalo nekaj utopljenih mladičev in en odrasli batos.

“Hudo jih je zdelalo,” sem vzdihnil.

Po strmem bregu sem se spustil do vode v upanju, da bom našel katerega živega, a je bilo zaman.

S traktoristom sva poginule batose spravila iz tolmuna, da ne bi gnili v njem in nam zastrupljali vode, potem sva sedla na breg in modrovala.

Ciklon je obšel naše taborišče kar dvakrat, kot bi nas zares iskal. Struga je bila polna polomljenega drevja, zato je bila misel, da bi se zatekli vanjo, ki se mi je porodila pred viharjem, povsem zgrešena. Sedaj zanesljivo vem, da je človek izgubljen, če se v selvi znajde sredi tornada.

Batosi, ki so se rešili pred ciklonom, so se vračali in iskali svoje mladiče. Obe preživeli gnezdi nista ostali brez staršev.

Mesec dni kasneje, ko je povsem presahnil tudi tolmun pod njihovim drevesom, so se nekega jutra dvignili in odveslali po nebesni modrini kdove kam. Kar odleglo mi je, ko so izginili za obzorjem.

“Pa srečno!” sem jim zaklical in se vrnil na delo.

OPICE, NAŠI DALJNI SORODNIKI

Dokler nisem spoznal selve in njenih prebivalcev, nisem dosti verjel Darwinovim naukom o razvoju. Ne da bi ga odklanjal v celoti, bil je le priznan znanstvenik, upiralo se mi je predvsem sorodstvo z opicami. Zanesljivo je nekaj prispevala k temu moja krščanska vzgoja. Sveto pismo govori o stvarjenju sveta in o prvih dveh ljudeh drugače.

Dolgoletne izkušnje v selvi in pogosto srečevanje z opicami pa so me prepričale, da je imel Darwin vendarle prav. Če je kaj zgrešil, je samo za las.

Zgradba opičjega telesa je presenetljivo podobna človekovemu. Nekateri moti rep, a ga imamo v zakrknjeni obliki tudi ljudje. Vsak, ki je kdaj z zadnjico treščil na trdo podlago, ve za občutljivo trtico. Še bolj pa sem se približal Darwinovim naukom, ko sem preučeval vedenje opic, njihove spretnosti in navade, se pravi njihovo duševnost.

Človek preprosto ne more verjeti, ko se s temi daljnimi sorodniki prvič sreča v divjini. Manjši so od nas, vendar se sporazumevajo v jeziku, ki nam je nerazumljiv, kakor verjetno naš njim. Kdo ve, koliko besed poznajo, morda jih je za dva ducata, morda za tri, zanesljivo pa so oblikovane drugače kakor naše.

“Ureh! Ku-ku-ku urh. Urahhh. Čjuh. Hi hu! Lu lu lu.”

Ne vem, če sem jih slišal prav, zapisal sem jih, kot sem jih doumel. Najbrž vsaka pomeni kaj svojega, izgovorjena pa je na način, ki lahko izraža strah, jezo, zadovoljstvo, žalost, pa tudi žejo ali glad. Resnica je, da dostikrat klepetajo v družini, podobno kot ljudje. Nekajkrat sem jih poslušal, varno prikrit med listjem, in sem se čudil, ko sem spoznal, da spoštujejo pravico sogovornika, kar ljudje radi kršimo. Opice ne segajo v besedo drugim.

Kadar jih kaj preseneti ali spravi s tira, kot pravimo ljudje, se tolčejo po glavi in se prav po človeško čohajo po zatilju, česar ne

“Odnesti ga ne moreva,” je rekel stari. “Zakopati ga bova morala kar tu.”

Roberto je prikimal, a jima je namero preprečila voda, na katero sta naletela, ko sta skopala komaj ped globoko. Nazadnje sta ga položila k večnemu počitku po indijansko. Iz kolov sta napravila na drevesu ploščad, dvignila nanjo truplo, ga pokrila z odejo in vinilsko ponjavo in ga prepustila ptičem in mravljam.

“Kaj pa križ?” je vprašal Roberto.

“Brez tega seveda ne gre,” je odgovoril stari.

Z liano je povezal dve bambusovi trski in ob zračnem grobu pritrdil znamenje krščanstva. Pogrebca sta spoštljivo sklonila glavi in zmolila vsak svojo molitev.

“Bi mu izstrelila častno salvo?” je vprašal stari chakarero, ko si je posadil na glavo zamaščeni klobuk.

“Kakor se spodobi za padlega junaka,” je odgovoril Roberto.

Počili so streli in krogle so švistnile proti oblakom, ki so spet napovedovali neurje. Mudilo se jima je, vendar se Roberto ni mogel ločiti od mrtvega prijatelja, ne da bi mu prej povedal nekaj besed v slovo.

“Čudna sla, ki naju je gnala v džunglo,” je rekel s sklonjeno glavo, “je ob tvoji smrti zamrla tudi v meni. Ne bom več lovec, ne bom pobijal divjadi, ne bom zbiral kož, ne bom sušil mesa. Našel si bom drugo delo. Hvala ti, tovariš, za prijateljstvo in za spoznanje, ki me je navdalo ob tvoji smrti!”

Nekatere živali so tako trdožive, da jim pripisujejo ljudje kar več življenj. El gato tiene siete vidas, trdijo v Boliviji za mačko, kar pomeni, da ima sedem življenj. Če se prav spominjam, je veljalo pri nas v Breginju, da jih ima devet.

Tudi jaguarji sodijo med mačke, zato se ne razlikujejo dosti od njih, prav gotovo pa v marsičem prekašajo naše domače muce. Živijo v divjini, zato imajo bolj izostrene čute in bolje se znajdejo v prostoru.

Neštetokrat sem na nočnih lovskih pohodih oponašal tigrov krik na boj z drugimi samci. Odzval se mi je, čeprav je bil nekaj kilometrov daleč, a samo enkrat. Že pri drugem kriku je odkril prevaro in mi ni več nasedel. Je pa šel za glasom skozi džunglo, čez potoke in celo lagune, in se kot nema grožnja pojavil pred menoj, ko sem ga najmanj pričakoval. Kilometre je pretekel v tako kratkem času, da sem komaj utegnil splezati na drevo in se rešiti.

Kadar je na lovu, stopa neslišno, če se odpravlja na spopad s tekmečem, je pa hrupen, prihuli se šele v neposredni bližini nasprotnika. Sluh, voh in občutek za prostor so pri njem zares odlični, pripisujem pa mu tudi nezmotljiv spomin.

Dvakrat bolj je nevarna ta zver, kadar je ranjena, desetkrat bolj, če ji vzameš mladiča. Domačini ali stari lovci iz džungle tega nikoli ne pozabijo, prav gotovo pa večkrat zelenci ali greenhorni in jo zato dostikrat skupijo. Žal se včasih primeri, da plača njihov račun povsem nedolžna žrtev.

O takem tragičnem dogodku so nam prek radijskih valov nekega jutra poročali delavci sosednjega podjetja. Njihova pripoved je bila zmedena, polna ogorčenja in kletvic. Kasneje, ko je vodstvo podjetja v strahu, da ne bi posegla vmes še oblast, poskušalo zgodbo potlačiti in si z denarjem zagotoviti molk prizadete družine, sem zvedel za podrobnosti od ljudi, ki so bili priča nesreči.

Na manjši poseki ob potočku je služila drvarjem za kuharico María, mlado dekle iz bližnjega naselja. Ko so bili sekači v gozdu, je

SLOVENCA NA POTEPU

Ne dogaja se pogosto, da zaide kak rojak iz moje stare domovine v selvo, vsak pomeni zame prav prijetno presenečenje. Na dva med njimi, ki sta ostala daljši čas, sem se navezal bolj kot na nekatere, ki so mi bili le bežni znanci. Postala sta mi tovariša, prijatelja in sotrpina, čeprav smo se večkrat tudi razhajali v sodbah.

Najavil ju je moj stari sobojevnik Jože Leban. Prišlo mu je že v navado, da me je sredi opoldneva klical po radiu.

“Obeta se ti prijeten obisk,” mi je sporočal. “Parček iz Slovenije.”

Seveda bi rad slišal kaj več o nepričakovanih gostih, a mi Leban ni vedel dosti povedati.

“Oglasila sta se pri meni,” je rekel. “Skušal sem ju zadržati, da bi se najprej pomenil s teboj, a je bilo vse pregovarjanje zaman. Mudilo se jima je, kot bi ju preganjal sam Belcebub. Sinoči sta se odpeljala v Rurrenabaque, z avtobusom ali pa na tovornjaku. V tem trenutku sta gotovo že v hotelu Berlin, kjer sta se namenila prenočiti in povprašati po tebi.”

“Potem nikar ne skrbi!” sem ga pomiril. “Moja prijateljica iz hotela ju bo po radiu povezala z menoj. Sta mlada, sta vajena udobja?”

“On je menda inženir, blizu petdesetih, ona je veliko mlajša in prikupna dečva. Če sem jo prav razumel, raziskuje svet.”

Imel sem še nekaj vprašanj, a je bila zveza prekinjena, kar se dogaja pogosto.

Kakor sem vesel vsakega rojaka, tadva nista prihajala v pravem času in ne v prave kraje. Področje, kjer smo sekali, ni bilo primerno za lov, slabo je bilo preskrbljeno z vodo in redko se mi je posrečilo upleniti kako žival. V takem okolju bo moja gosta kmalu minila pustolovska sla.

Naslednji dan se je oglasila na moji frekvenci hotelirka dona Auri in me povezala z vandrovcema. Pogovor ni bil dolg, saj smo vsi trije bolj jecljali, posebno jaz, ki se mi zaradi dolge odsotnosti

materinščina rada zatika. Vendar smo se domenili, da bosta sedla na prvi tovornjak, ki je vozil na sosednjo žago, jaz pa jima bom poslal človeka iz svoje skupine, da jima bo pokazal pot do našega taborišča.

Komaj se je stemnilo, se je moj vodič že najavil z glasnimi klici. Sedeli smo pri večerji ob dogorevajočem tabornem ognju, ko sta stopila med nas. Vodič jima je pomagal nositi, a so bili vsi trije otovorjeni kakor mule. Seveda sem priskočil na pomoč najprej ženski, a priznam, da me je teža njene prtljage presenetila. Komaj sem ji bil kos, kar malo opotekel sem se pod njo. Ženski to ni ušlo in se je prizanesljivo nasmehnila.

Predstavila se je za Leo in se prisrčno nasmejala, ko mi je segla v roko.

Moški ni bil več mlad, srednje visok in v srednjih letih, ves zadihlan od bremena, ki ga je nosil.

“Dušan,” je rekel kratko.

Takrat me je otroška roka pocukala za hlače.

“Od kod sta se pa tadva vzela, saj govorita drugače kot pri nas?”

Bila je moja najmlajša hči, ki se je razvila zadnje čase v pravo amazonsko bitje. Kličemo jo Anahi, po daljni guaranijski lepotici in princesi, ki so jo, še sam ne vem zakaj, zažgali na grmadi. Tokrat je bila pri meni v selvi skupaj z ženo Rosito, zato sem gostoma lahko predstavil vsaj nekaj članov svoje dokaj številne družine.

Lea in Dušan sta si ob pomoči mojih delavcev najprej razpela ponjavo in si pripravila pod njo ležišči, potem sta prisedla k ognju, kjer sta ju namesto naslonjačev čakala dva panja. Postregli so jima s skodelicama vroče, prijetno dišeče kave, potem pa smo se zaklepetali dolgo v noč. Moji delavci so se že zdavnaj porazgubili pod šotori, kjer so krepko vlekli dreto, ko smo se mi še kar pogovarjali. Sam sem imel ob tem nelagoden občutek zaradi Dušana, ker je bil molčeč, vase zaprt, skoraj nedostopen.

Zjutraj, ko so drvarji že odšli na delo, sem sedel ob ognju in zamišljeno strmel v sukljajoče pramene dima, ko me je presenetila Lea. Vsa nasmejana je stopila k ognju in mi zaželela srečno jutro, jaz pa sem si jo dobro ogledal šele ob dnevni svetlobi. Bila je res mikavna, vitka, z lepo oblikovanimi, dolgimi nogami, kar je pri

in hlačami, ki so še najbolj podobne vojaškimi, s čutaro za vodo, z aluminijasto porcijo, z lovsko puško in z mojo papigo in malo opico.”

Nadziranje iztovarjanja timber jacka, oktober 1996

ZVERI, ZVERI, ZVERI...

Zgodnjega popoldneva sem se podal po sledi timber jackov. Moral sem preveriti, če se ni pokvaril kak stroj, ko jih toliko časa ni bilo na zbirališče. Kot navadno sem se oborožil z vinčesterko in z lovskim nožem. Počasi sem stopal po stečini težkih vozil na mehki ilovnati stezi. Ker smo prišli že v zimski čas, je bila temperatura prijetna, motila me je le visoka vlaga, ki je dosegala tudi sto odstotkov. Minilo je pol ure, pa še nisem slišal ropota naših strojev, zato sem pospešil korak.

Nenadoma je pritegnil mojo pozornost hrup, ki je spominjal na lomljenje dračja. Ni mi bilo treba dosti ugibati. Neka žival je trla kosti.

Jaguar ali puma, sem se spraševal.

Malo sem postal in kmalu zaznal tudi zamolklo grčanje.

Me je že zavohal, sem si rekel, snel z rame puško in jo napel.

Renčanje je potihnilo, spet je bilo slišati le hreščanje. Zamikalo me je, da bi zasledil zver pri obedu. Streljati nisem imel namena, gnala me je le radovednost. Previdno sem se bližal mestu, od koder je prihajal hrup, in se kmalu pritihotopil v bližino cedrovega panja, na katerem sta sedela dva jaguarja in složno pospravljala srno. Oddaljena nista bila več kot deset metrov, a me nista slišala. Preveč sta bila zaverovana v svoj opravke.

Ždel sem za grmom in strmel. Divji mački sta s tako slastjo trgali meso, da je zaskominalo še mene. Bila sta parček, velik samec z boljšo polovico, ki je bila dokaj manjša. Njemu je padel s štora zalogaj. Le za hip je spustil iz šap iztrgano stegno žrtve, pa ga je že popadla samica in si ga prilastila. Gospodar je bil očitno užaljen nad predrznostjo, ker je votlo zarenčal in vzel svoje nazaj. Potem sta spet nadaljevala v miru.

Ko sta očitno že končala, me je ugriznila v nogo velika mravlja. Podrgnil sem z gležnjem ob gleženj, da bi se znebil napadalke, a je

UKANA ZA UKANO

Sončnega jutra sem že zgodaj zakoračil v pampo. Moral sem čeznjo na drugo stran, kjer je samevala estancia, živinorejska kmetija v prvotni obliki. Lastnik je obubožal. V Isli de palmeras, na nekakšnem otoku iz palmovih dreves, ki ga v deževnih mesecih zalije voda, je gojil nekaj ducatov govedi.

Pampa je segala najmanj trideset kilometrov v globino, posejana je bila z redkimi drevesi chaaka, ki nudijo popotnikom le borno zavetje pred vročim soncem.

Potoval sem sam. Izvedel sem, da je v gozdu, ki meji na pampo, veliko cedrovine in celo nekaj mahagonija, pa bi se z lastnikom rad pogovoril zaradi sečnje. Če omeniš mahagoni, se pri nas marsikomu dvigne krvni pritisk.

S seboj sem vzel dvolitrsko steklenico slane gazirane vode, ker še nisem pozabil, kako sva nekoč z Lebanom prečkala pampo in zašla. Tudi takrat je bila sušna doba, pa sva trpela neznosno žejo. Tokrat je bilo le nekoliko bolje, ker je bilo vode vendarle premalo in mi je je zmanjkalo, preden sem prišel na cilj. Ves omotičen sem se ob stezici, ki se je vila v nedogled, zatekel pod chaako in nadaljeval pot šele, ko mi je nehala nabijati v sencih.

Pozno popoldne sem naletel na nekaj mršavih krav, ki so mulile trdo, grenko travo, nekaj sto metrov naprej pa sta dve že ležali ob poti in stegovali noge proti nebu. Če ne bi bil sam živinorejec, bi sodil nemara, da sta poginili zaradi žeje. Ko sem zagledal nekaj krokarjev, ki so krožili nad poginulo živino, ne da bi se je dotaknili, sem pa vedel, da je bil vzrok smrti vranični prisad. Ne razumem, po čem uganejo krokarji, da je žival poginila za vraničnim prisadom, iz izkušnje pa vem, da se take nikoli ne dotaknejo.

Pred nočjo sem prišvedral na dvorišče, kjer sta grebli po gnoju dve osamljeni kokoši. Psa niso premogli, zato me nihče ni najavil. Gospodarja sem presenetil v temačnem kotu, kjer je z žlico strgal po aluminijasti skledi in se nekaj pritoževal nad ženo.

“Buenas!” sem ju pozdravil.

“Buenas noches!” je zamomljal še gospodar, don Ormando. “Kaj je novega? Od kod in kam?”

“Malo sem prišel na obisk,” sem po ovinkih razkril namen svojega prihoda v pampo. “Saj veste, kako je. Še vedno se ubadam z gozdarjenjem. Izvedel sem, še sam ne vem od koga, da imate na obrobju vaše pampe precej lesovine.”

“Navlekli so vas, mister,” mi je gospodar odgovoril nenavadno hitro, pri tem pa s pogledom opozoril ženo, da ne bi kaj zinila o lesu, kar mi seveda ni ušlo.

Treba bo ubrati druge strune, sem si rekel, sicer ne bo kruha iz te moke. Naredil sem se, kot da me sporočilo o lesu ne zanima bogve kako.

“Žejen sem,” sem obrnil pogovor drugam. “Bi mi gospa lahko dala vode?”

“Samo malo potrpite, don Pablito, pa vam pripravim tutumado!” je bila gospodinja koj pripravljena, da mi postreže.

Res sem kmalu držal v rokah dvolitrsko posodo osvežilne pijače. Pošteno sem se odžejal in odložil prazno posodo na mizo.

“Od kdaj vam poginja živina?” sem vprašal gospodarja, ki me je še vedno nezaupljivo ogledoval.

“Dva dni... morda tri.”

“Pa veste, za čem?”

“Vidim, kako se vedejo suhe.”

“Sem jih tudi sam opazoval,” sem mu pritrdil. “Pa veste, po čem vedo, da je žival poginila za vraničnim prisadom?”

“Najbrž jih pouči o tem narava. Že napihnenost živali pa noge, ki štrle v zrak, jih posvare pred požrtijo.”

“Mar ni žival, ki pogine iz drugih razlogov... morda zaradi kačjega pika, povsem podobna? Čez dan ali dva se napihne, noge ji pa štrlijo v zrak.”

“Na prvi pogled so poginule živali res enake,” je rekel stari, “toda videz vara. Mrhovinarji iz zraka zaznajo razliko in to jih reši.”

S pogovorom o živini sem si pridobil nekaj njegovega zaupanja, pa sem lahko spet prešel na hlodovino.

ga premamili z visokimi zasluži, a so ga nazadnje držali kot ujetnika. Obljubil je, da je pripravljen voditi dobro oboroženo odpravo, a je posvaril Melgarja, da bo imel opraviti z nevarnimi zlikovci.

Je bila možakarjeva pripoved resnična ali si je samo izmišljal? Zdravnik mu je verjel, začel je s pripravami in še mene vprašal, če bi šel zraven. Seveda sem pristal. Skrivnostni možak pa je nekega dne izginil, kot da se je vdrl v zemljo. Lahko smo samo ugibali, če je bil žrtev mafije, ki mu je sledila po begu.

Gospa María Luisa je v mestu tonila v pozabo, le doktor Melgar je še kar žaloval za njo in hiral.

Ko sem bil spet na reki, mi je žena sporočila po radiu, da je moj prijatelj utrpel trombozo na možganih in da je paraliziran. Odpeljali so ga v La Paz, kjer je bila na ministrstvu za zdravstvo zaposlena njegova hči, doktorica María Luisa de Mariscal. Do konca je ostal tam, čeprav si je prizadeval, da bi se še za življenje vrnil v svojo ljubo Riberalto. Želja se mu je izpolnila šele po smrti.

Iz razmišljanja so me zdramile duhovnikove besede, ki so opominjale vernike na smrtnost.

“Memento homo...”

Še zadnjikrat sem se ozrl na krsto, pokrito s cvetjem, ko je vse okolje zažarelo. Sonce, odeto v škrlatni plašč, se je dotaknilo horizonta. Ob tej svetlobi sem se spraševal, kod neki tava v teh daljavah duša pokojnika.

V zgodnjem jutru sem kot po navadi sedel ob velikem zaboju, na katerem je stal radijski sprejemnik. Zamišljen sem strmел v sivo jutro, ki ni obetalo nič dobrega. Roy se še ni prikazal izpod moskitorja, jaz sem pa čakal na vsakodnevni pogovor z Riberalto.

Menda so še vsi v posteljah po prekrokanj noči, sem si rekel.

Nekje blizu je zapel tukan. Njegovo požvižgavanje je podobno otožnim glasovom naše žolne. Ne vem zakaj, ampak tukanovo petje mi vedno približa rodni Breginj. Samo malo sem ga oponašal, pa se jih je zbralo toliko, da je selva odmevala od njihovih glasov.

Tedaj je zahreščalo v sprejemniku. Klical me je Jože Leban, kar zanj ob taki uri ni bilo v navadi.

“Alo, alo tronquero!”

“Tu tronquero,” sem mu odgovoril. “Kaj strašiš ob tej zgodnji uri?”

“Navada, veš, pa dolžnosti...”

“Nič se ne izgovarjaj, kar na dan z besedo! Najbrž mi nimaš sporočiti nič prijetnega.”

“Staramo se, Pavle, kmalu pridemo na vrsto, zato ni čudno, da nas zapuščajo starejši...”

Pomislil sem na svojo mater, kdove čemu prav nanjo.

“Moja mama?” sem kriknil v mikrofون.

“Včeraj je zaspala za zmeraj,” mi je potrdil Leban. “Kolikor sem razumel tvojega brata Rudija, njena smrt ni bila boleča. Tudi meni je hudo. Kolikokrat sem bil pri njej v gosteh, kolikokrat nam je postregla s pšenično krompirjevko. Še sedaj jo vidim vso nasmevano sredi kuhinje...”

Jožetov glas se je odmikal, v ušesih mi je šumelo, kot da stojim pod mogočnim slapom, v meglici, ki je pršela iz razpenjene vode, pa se mi je kazal materin obraz.

“Mamica!” sem kriknil. “Počakaj!”

Pavel Šimac in njegove zgodbe iz bolivijskih pragozdov

Književna ustvarjalnost slovenskih izseljencev z vsega sveta je končno enakopravno vstopila tudi slovensko narodno in kulturno zavest. Desetletja je bila obravnavana podcenjevalno, s stališča ideoloških predsodkov; številni avtorji, ki so ustvarjali na tujem, so bili na seznamu ukazano zamolčane književnosti, številni pisci niso našli poti do slovenskih založb. In tudi same slovenske založbe so se dolgo ogibale izdajam izseljenskih avtorjev, tudi če po kakovosti njih dela niso zaostajala za deli domačih ustvarjalcev. Zdi se, kot da je slovenska javnost šele po letu 1990 in po demokratičnih volitvah izvedela za obsežno delo slovenskih ustvarjalcev, ki so ali še ustvarjajo na tujem. Ob tem pa je zanimivo, da doslej niso bili kaj dosti v boljšem položaju niti tisti književniki med izseljenci, ki so ves čas ohranjali stike z domovino in torej v nobenem primeru niso bili pripadniki t.i. politične emigracije. Še najmanj možnosti za prodor na slovenski knjižni trg pa imajo seveda pisci, ki nimajo nikakršnih stikov s slovenskimi skupnostmi v okolju, v katerem živijo, ali ki živijo v državah, kjer so te skupnosti tako majhne, da niso niti društveno organizirani.

Za pravega samotarja med slovenskimi izseljenskimi pisatelji velja Pavel Šimac (roj. 19. oktobra 1927 v Breginju) iz Bolivije, na katerega prve rokopise, še dokaj neizdelane, je opozoril nekdanji jugoslovanski veleposlanik v Boliviji in jih posredoval takratnemu predsedniku Slovenske izseljenske matice, pisatelju Mitji Vošnjaku. Šimčevi zapiski so sprva očitno nastajali ne iz kake izpovedne nuje temveč iz spontane želje, da bi tudi svojim potomcem in drugim rojakom povedal svojo zgodbo, svoja izjemna doživetja, popisal svoje resnično pustolovsko življenje. V svet ni pobegnil zgolj iz razočaranja zaradi vsiljene ideologije, odšel je zaradi lastnega nemirnega duha, zaradi želje po svobodi, po odkrivanju novih obzorij. Pustolovska žilica ga je najprej pripeljala v Čile in pozneje med iskalce zlata v Boliviji, kjer pa je kmalu spoznal, da nima veliko možnosti za preživetje. Skupaj z življenjskim prijateljem Jožetom Lebanom, družila ju

je skupna partizansščina in tudi družben odhod na tuje, sta se odpravila v bolivijsko mesto Riberalto, na sotočju amazonskih pritokov Beni in Madre del dios, kjer sta se pridružila drvarjem, ki so iz neizmernih gozdov, iz selve, kot pravijo bolivijski džungli, splavljali dragoceni tropski les.

Je to svet, ki ga je iskal Pavel Šimac, ko je odhajal na tuje? Najbrž ne, preveč tuj in skrivnosten je, vendar pa je to svet, ki že polna štiri desetletja daje kruh Pavlu Šimcu in njegovi družini. Danes lahko rečemo, da je prav Pavle Šimac odkril marsikatero njegovo skrivnost, žal za zdaj le slovenskemu bralcu, obstaja pa veliko možnosti, da bi vsaj izbor iz njegovih zapisov izšel tudi v španskem prevodu. Njegova dela so namreč v celoti, čeprav nastajajo v izjemno nenavadnih okoliščinah, ne rečnih ladjah in sredi bolivijske selve, napisana v klenu slovenščini. Zgolj zaradi verodostojnosti so nekateri skoraj neprevedljivi stavki napisani v španščini. Seveda pa danes tudi ožja in širša bolivijska javnost ve za Pavla Šimca; ne le za Pavla Šimca kot pisatelja, saj je tudi javnost njegove nove domovine obveščena o tem, da nekje v Evropi, v Sloveniji, od koder je Šimac doma, izhajajo njegove knjige o Boliviji; v svojem okolju velja za pravega učenjaka, za človeka, ki ni le velik poznavalec zakonitosti bolivijske selve, temveč tudi za človeka, ki je temeljit poznavalec lokalnega prebivalstva, predvsem Indijancev, ter lokalne flore in favne, za človeka, ki bi bil zaradi svojih bogatih izkušenj lahko zdravnik in veterinar, za človeka, ki slovi po svojih humanih dejanjih, in ne nazadnje tudi po svojih prizadevanjih, da bi končno začeli izkoriščati gozdna bogastva bolj načrtno, bolj premišljeno. Šimčeva španska knjiga, če bo izšla, bo posvečena predvsem ekološkimi vprašanjem.

“Izučil sem se za medicinskega tehnika, vendar sem po sili razmer nenehno dopolnjeval svoje medicinsko znanje. Prebiral sem knjige, si pridobil izkušnje. Zdaj sem na reki daleč naokoli edini, pri katerem prebivalci lahko iščejo medicinsko pomoč. Rešil sem že nešteta življenja in še vedno pomagam, kolikor morem. Ljudje me nenehno oblegajo s prošnjami za pomoč v vsakršnih stiskah. S pomočjo mobilnega telefona in prek radijskih zvez sem se povezal z zdravnikom v Riberalti, ki mi svetuje pri posamičnih primerih, ko ne znam sam določiti diagnoze. Tako me zdaj poznajo kot “zdravnika” in tolažnika številni prebivalci ob bolivijskih rekah in drvarji v selvi,” je pripovedoval v nekem intervjuju Pavle Šimac.

Nedvomni Šimčev pripovedni talent se kaže v številnih zgodbah, kljub temu da se avtor ne spušča v literarna teoretiziranja, temveč prepušča pripoved sami zgodbi, ki je po njegovi sodbi vredna zapisa. Vsaj v začetku zgodbe niti niso bile napisane za objavo, temveč nekako za osebno rabo, za ožje sorodnike, da bi vedeli, kaj je nekoč počel, saj so bila tudi njegova popotovanja oziroma delo v selvi sprva le začasna. V te zgodbe spretno vpleta tudi svojo družino in prijatelje, jim pripoveduje, kako je doživel mlada leta, svoj odnos do matere, stare mame njegovih bolivijskih potomcev. Še posebej živi so tudi njegovi spomini na domači Breginj, na leta, ki jih je kot mladenič preživel med primorskimi partizani. Nekako samo po sebi pa so se kopičila tudi leta, preživeta na nevarnih poteh, pa zgodbe in doživetja, vredna, da jih zapiše. Vsaj v zadnjem obdobju so bili ti zapisi tudi bolj načrtni, bolj izdelani. Opazni so tudi njegovi poskusi, da bi s svojim pisanjem na sebi lasten način pomagal svoji novi domovini, ki se nikakor ne more izviti iz objema revščine, ki pa ji ne bo pomagalo še tako načrtno izsekavanje gozdnega bogastva, še huje, to bo revščino še poglobljalo. Civilizacija, ki prodira vse globlje v pragozdove, pa prinaša tudi vse druge tegobe sodobnega sveta: pohlep, spreminjanje človeških značajev, bolezni. Ta civilizacija pa je spodbudila tod tudi ilegalno proizvodnjo mamil, kar po eni strani nudi boren zaslužek lokalnim prebivalcem, po drugi pa bajne zaslužke njihovim naročnikom in prekupčevalcem. Se lahko tudi pisatelj bori proti nepopisnim krivicam tega sveta?

“Po vrnitvi z reke sem pregledoval pošto, ki se je medtem nabrala. Prijatelj mi piše, da ga je moj rokopis nekoliko razočaral. Razumljivo, saj zdaj nisem več glavni akter, sem bolj nekakšna priča dogodka, včasih nekoliko podoben okornemu kronistu,” piše v nekem pismu pisatelju Ivu Zormanu, ki mu je zgodbe prirejal za tisk. Cenil je njegovo delo, upošteval njegove nasvete, ob tem pa poudarjal, da je vse, kar je napisal, gola resnica, kar je ob neki priložnosti podkrepil tudi s poslanima videokasetama, da bi si bralec njegovih zapisov bolje predstavljal razmere, v katerih so nastajale zgodbe.

Zgodbe Pavla Šimca tako slovenskemu bralcu odkrivajo neznani, pogosto tudi skrivnostni svet bolivijske džungle, kamor pred njim še ni prodrli slovenski izseljenec, neredko pa zaide v še popolnoma neraziskano območje, polno nevarnosti. Vsako potovanje je tudi tveganje, zato iz skoraj

vsakega njegovega pisma razberemo tudi morebitno slovo. Če se srečno vrnem in bo potovanje vredno opisa, bom imel spet o čem pisati. In tako so minila že štiri desetletja Šimčevih izzivov, pustolovščin, raziskovanj in ne nazadnje tudi neobičajnih drvarskih ter splavarskih opravil. In resničnih zgodb, vrednih zapisa.

Jože Prešeren

V taborišču, kamor sta me prišli obiskat žena in najmlajša hčerka Anahi, september 1996

KAZALO

PRED KONCEM POTI	5
NA PRAGU VEČNOSTI	8
BELI JUNAK	19
POHLEP	27
VRAČANJE IZ SELVE	31
AMEBE	41
V PASTI	45
NEVSAKDANJE SREČANJE V DIVJINI	52
NESREČE, RESNIČNE IN NAMIŠLJENE	58
TORNADO	63
OPICE, NAŠI DALJNI SORODNIKI	69
ZADNJI KONDORJEV LET	72
IZGUBLJENA V SELVI	78
JAGUARJEVO MAŠČEVANJE	93
SLOVENCA NA POTEPU	100
ZVERI, ZVERI, ZVERI...	113
UKANA ZA UKANO	120
BOŽIČ NA REKI	132
MOJ PRIJATELJ DOKTOR MELGAR	140
MATERI V SLOVO	149
PAVEL ŠIMAC IN NJEGOVE ZGODBE IZ BOLIVIJSKIH PRAGOZDOV	156
KAZALO	161